

Nr 9.

Ankom till riksdagens kansli 26 februari 1925 kl. 2 e. m.

Utlåtande i anledning av väckt motion angående begränsning av gift kvinnas rätt att innehava statstjänst och allmänt uppdrag.

Uti en inom andra kammaren väckt, till lagutskott hänvisad motion, nr 229, vilken behandlats av första lagutskottet, har herr *Lindberg* hemställt, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning, huruvida och i vad mån en begränsning av gift kvinnas rätt att innehava statstjänst och allmänt uppdrag måtte, för tillgodoseende av mäns och ogifta kvinnors berättigade anspråk på arbetsutkomst, kunna äga rum, och att Kungl. Maj:t därefter måtte för riksdagen framlägga de förslag, som av utredningen kunde föranledas.

Angående de skäl, som ligga till grund för denna hemställan, får utskottet hänvisa till motionen.

I anledning av förevarande motion vill utskottet i korthet erinra om de steg, som de senaste åren tagits i riktning mot genomförande av likställighet mellan man och kvinna i fråga om rätt att innehava statstjänst och allmänt uppdrag. *Historik.*

Vid 1921 års riksdag genomfördes sådan ändring av grundlagarna, att hinder för kvinnas utnämning och befordrande till statstjänster i regel ej vidare skulle möta. Frågan hade emellertid ej därigenom vunnit slutgiltig lösning, enär enligt den nya lydelsen av 28 § regeringsformen förutsattes, att kvinnas utnämning och befordran skulle ske enligt av Konung och riksdag godkända grunder. Sedermera framlade Kungl. Maj:t vid 1922 års riksdag, proposition nr 241, förslag till lag innefattande bestämmelser angående kvinnas behörighet att innehava statstjänst och annat allmänt uppdrag. Lagförslaget innehöll en allmän regel om kvinnas principiella likställighet med man i fråga om behörighet att innehava statstjänst; därtill hade fogats bestämmelser om de särskilda fall, i vilka densamma ej skulle gälla. Regeln skulle även tillämpas i fråga om kvinnas behörighet att innehava annat allmänt uppdrag. Förslaget innehöll icke någon föreskrift om gift kvinnas ställning i statstjänsten och avsåg följaktligen att genomföra full likställighet mellan gifta och ogifta kvinnor.

Det kungliga förslaget tillstyrktes av sammansatta stats- och första lagutskottet, utlåtande nr 7, dock med den avvikelsen, att lagen icke skulle träda i

kraft, förrän de kvinnliga statstjänarnas avlönings- och pensionsfrågor blivit lösta. Propositionen blev emellertid av första kammaren avslagen.

Vid 1923 års riksdag framlade Kungl. Maj:t genom proposition nr 40 i huvudsak samma förslag. I fråga om lagens ikraftträdande hade emellertid upptagits det av utskottet vid föregående riksdag förordade förslaget. I huvudsaklig överensstämmelse med det kungliga förslaget vann frågan vid denna riksdag sin lösning, skrivelse nr 213. Den 22 juni samma år utfärdades därefter lag innefattande bestämmelser angående kvinnas behörighet att innehava statstjänst och annat allmänt uppdrag, den s. k. behörighetslagen.

Lagens ikraftträdande har, som nämnts, uppskjutits i avvaktan på ordnandet av de kvinnliga statstjänarnas avlönings- och pensionsförhållanden. Förslag i detta hänseende har, som bekant, genom innevarande års statsverksproposition förelagts riksdagen, och frågan om kvinnas likställighet med man i fråga om rätt att innehava statstjänst och annat allmänt uppdrag torde följaktligen inom kort nå sin slutliga lösning.

Såsom ovan framhållits vilar behörighetslagen bland annat å principen om likställighet mellan gifta och ogifta kvinnor. De av chefen för justitiedepartementet jämlikt Kungl. Maj:ts bemyndigande år 1919 tillkallade sakkunniga för utredning av frågan om beredande av utsträckt behörighet för kvinnor att vinna tillträde till civil statstjänst ägnade i sitt den 27 december 1920 avgivna betänkande spörsmålet om gift kvinnas behörighet att innehava sådan tjänst en omsorgsfull utredning (betänkande II, sid. 74—108). De sakkunniga behandlade därvid även *frågan om särskilda undantagsbestämmelser för gifta kvinnliga befattningshavare*. Därvid framhöllo de sakkunniga bland annat följande.

Såsom en allmän anmärkning mot undantagsbestämmelser av ifrågavarande art hade redan tidigare gjorts gällande, att genom dem motverkades ett viktigt samhällsintresse, som det eljest ansetts vara för staten angeläget att i möjligaste mån söka befordra. Sålunda hade framhållits, att en direkt premiering från statens sida av det ogiftaståndet svårligen kunde försvaras särskilt i en tid, då äktenskapsfrekvensens och nativitetens avtagande vore ägnat att framkalla allvarliga och alltjämt ökade bekymmer. I samband härmed hade erinrats, att bestämmelser av detta slag kunde icke blott verka till avhållande från äktenskap utan även inbjuda till undvikande av moderskap inom äktenskapet. Härvid torde jämväl böra beaktas det kända förhållandet, att en kvinna, som vore hustru eller moder, sällan utan tvingande skäl sökte självständig förvärvsverksamhet. I flertalet fall, då detta skedde, utgjorde otvivelaktigt möjligheten för henne att bereda sig egen inkomst en av förutsättningarna för äktenskapets ingående eller hemmets upprätthållande; förhindrade man hennes inträde eller kvarstående i statstjänsten, dreve man henne därför som oftast att uppsöka en annan arbetsmarknad. För de olika bestämmelser, som i detta hänseende förekommit eller ännu gällde i vårt land, vore gemensamt, att med dem avsetts endast det i laga form ingångna äktenskapet, under det att föreskrifterna icke träffade dem, som utan att vara lagligt gifta levde under äktenskapliga förhållanden. På grund av det schematiska drag, som kännetecknade dem, medgäve de slutligen icke i önskvärd mån hänsyn till individuella förhållanden.

Till denna de sakkunnigas uppfattning uttalade departementschefen vid ärendets föredragning i statsrådet sin anslutning. Jämväl sammansatta stats- och

första lagutskottet vid 1922 års riksdag godtog samma princip, då det anslöt sig till de av departementschefen anförda synpunkterna i fråga om det sakliga innehållet av förslaget till behörighetslag. Genom antagandet av samma lag har slutligen 1923 års riksdag godkänt principen om gifta och ogifta kvinnors likställighet i förevarande hänseende.

Det synes utskottet uteslutet, att riksdagen, så kort tid efter behörighetslagens antagande och innan densamma ens trätt i kraft, skulle frånfalla den intagna ståndpunkten i fråga om lika behörighet för gifta och ogifta kvinnor att innehava statstjänst och ifrågasätta undantagsbestämmelser i fråga om de förra. Den enda omständighet, som motionären anført till stöd för sin hemställan, är den nuvarande stora arbetslösheten. Utskottet kan likväl icke finna, att en tillfällig krisföreteelse, som denna arbetslöshet väl får antagas utgöra, skulle vara tillräcklig anledning till en åtgärd, som motionären själv betecknat såsom utomordentlig.

Utskottet får följaktligen hemställa,

att förevarande motion icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Stockholm den 26 februari 1925.

På första lagutskottets vägnar:

A. ÅKERMAN.

Vid detta ärendes behandling hava närvarit:

från första kammaren: herrar *Åkerman, Hederstierna, Jacob Larsson, Lyberg*, Klefbeck, Johan Carlsson*, P. E. A. Jonsson** och *Ernst Svensson*;

från andra kammaren: herrar *Lindqvist* i Halmstad, *af Ekenstam**, *Lindley**, *Leo**, *Jansson* i Edsbäcken*, *Söderberg, Johansson* i Brånalt och *Christenson* i Södertälje.

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.